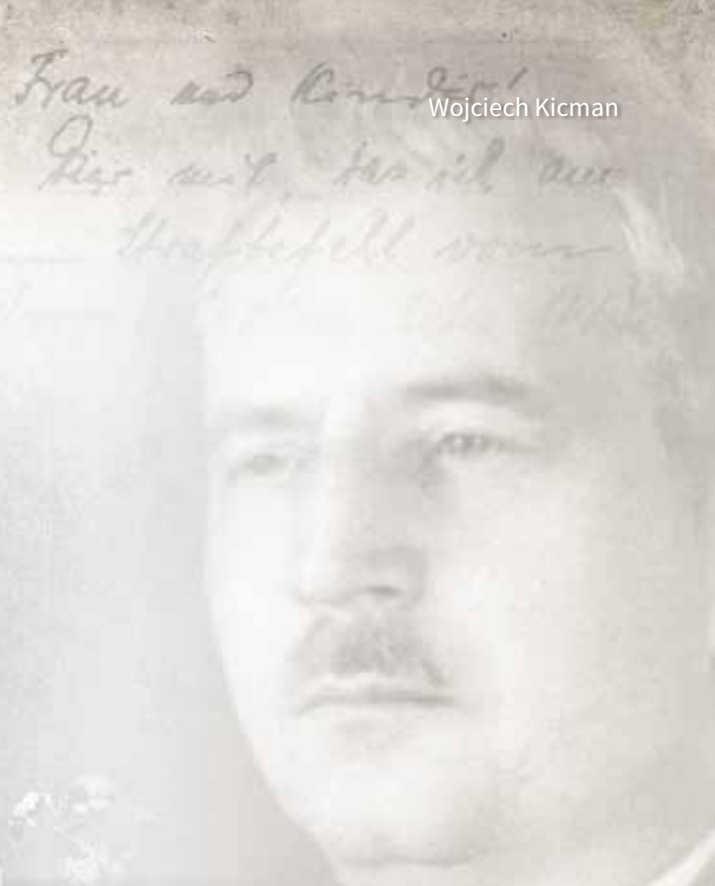

Wojciech Kicman

Franciszek Toboła

Powstaniec wielkopolski i śląski
Pierwszy prezydent Piły

Piła 2012

MAREK TOBOŁA

współpraca redakcyjna i konsultacja historyczna

„Gdy zmarł – Franciszek Toboła – mój dziadek miałem siedem lat i wiele wypowiedzianych przez niego słów zrozumiałem po latach. Niech ta publikacja o Franciszku Tobole będzie wielką lekcją historii i patriotyzmu dla następnych pokoleń naszej rodziny. Moim obowiązkiem było zachować tę prawdę od zapomnienia.”

– Marek Toboła

Opracowanie graficzne i skład komputerowy: Studio Graficzne Colours Factory i Marek Toboła
Korekta: Joanna Toboła i Justyna Witczak

Fundatorami publikacji są wnuczki i wnuki Franciszka Toboły
Druk wykonano w Colours Factory

ISBN 978-83-932949-1-6

Franciszek Toboła

19.03.1897 – 09.09.1962

Zwykły bohater – takim mianem można określić Franciszka Tobołą, pierwszego Prezydenta miasta Piły, który na zawsze wpisał się w karty jej historii. Ponad 100 lat temu rozpoczął drogę życia, która była obarczona walką z niesprawiedliwością, przemocą i nienawiścią. Walczył o wolną Polskę i o godną przyszłość jej mieszkańców.

Młodość

Franciszek Toboła – 1917 r.

Franciszek Toboła urodził się 19 marca 1897 r. na terenie Wielkopolski, w niewielkiej miejscowości Kąkolewo, leżącej przy drodze Leszno – Gostyń. W Kąkolewie urodził się również, 11 maja 1862 r., ojciec Franciszka – Antoni Toboła, miejscowy rolnik, który przez wiele lat był wójtem Kąkolewa (zmarł 19 lutego 1944 r. w Lesznie). Matka Franciszka, Maria, z domu Prałat, urodziła się 21 lutego 1867 r. w Łoniewie, zmarła 3 maja 1935 r. w Kąkolewie. Zajmowała się prowadzeniem gospodarstwa domowego. Rodzina Tobołów od zawsze była wychowywana w duchu katolickim, a postawa patriotyczna była kształcona w dzieciach od najmłodszych lat.

Dziadek Franciszka Toboły - Bartłomiej urodził się w Nowogrodzku (1810 – 1882). W latach 1863 – 1864 uczestniczył w powstaniu styczniowym, po jego upadku osiadł w Wielkopolsce. Zmarł w Kąkolewie. Żoną Bartłomieja była Katarzyna Skórska (1820 – 1910).

Franciszek Toboła został ochrzczony w miejscowym barokowo-klasykistycznym kościele p.w. Wszystkich Świętych. Ukończył szkołę powszechną w Kąkolewie (1904 – 1911). Z braku środków finansowych uczył się dalej w trybie zaocznym u Jadwigi Glapiak w Poznaniu. Jako że był osobą ambitną i świadomą roli wykształcenia w życiu człowieka, w celu zdobycia pieniędzy na edukację podejmował się różnych profesji. Pracował m.in. jako robotnik budowlany przy budowie drogi w Lesznie, na kolei, a nawet w kopalni węgla w Sosnowcu.

Antoni Toboła

kościół p.w. Wszystkich Świętych w Kąkolewie

Służba wojskowa

W pruskim mundurze ok. 1918 r.

ski oraz obywatele Nawrocki i Wopiński.

W grudniu 1918 r., zwolniony ze szpitala Franciszek Tobała powrócił do domu w pobliskim Kąkolewie.

Po ukończeniu 20 lat, w 1917 r. młody Franciszek został powołany do armii pruskiej. Służył w 56 Pułku Artylerii Polowej w Lesznie. Po krótkim przeszkoleniu wysłano go jako artylerzystę na front zachodni. Został awansowany na stopień starszego szeregowego.

2 maja 1918 r., podczas walki pod Verdun na terenie Lotaryngii, został ranny. Z pola bitwy przewieziono go do szpitala polowego. Kiedy okazało się, że rana wymaga dłuższego leczenia, został przetransportowany (10 września 1918 r.) do szpitala wojskowego w Lesznie – miejsca, gdzie stacjonował jego pułk. To właśnie tu, w listopadzie 1918 r. wstąpił do tajnej organizacji niepodległościowej. Na jej czele stali: adwokat Adam Ruszczyński, dr med. Bronisław Świdorski (pracownik szpitala wojskowego w randze majora), ks. Tadeusz Kopczyński

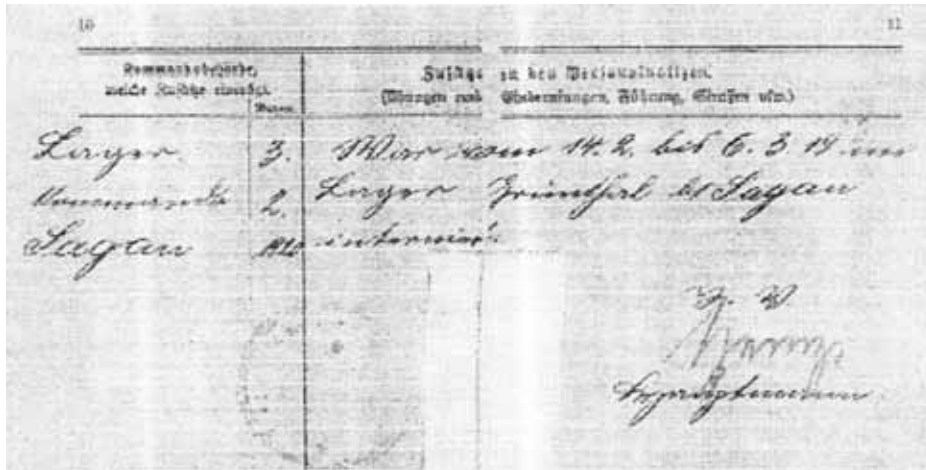
Powstanie wielkopolskie i III powstanie śląskie

W rodzinnej miejscowości wspólnie z poznanymi działaczami z Leszna natychmiast przystąpił do pracy konspiracyjnej. W trakcie przygotowywania powstania zajmował się pozyskiwaniem broni i amunicji, którą magazynowano na plebanii ks. Kopczyńskiego. Niestety, władza pruska zdemaskowała działania Franciszka Tobały.

W obozie jenieckim Grunthel (Fr. Tobała drugi z lewej)

Aresztowano go i początkowo przetrzymywano w Szkole Żydowskiej w Lesznie, następnie w więzieniu w Głogowie. 14 lutego 1919 r. znalazł się w obozie jenieckim Grunthel k. Żagania. Przywiązywany był tam do koła łańcuchami i wraz z innymi więźniami zmuszany do pompowania wody. W obozie przebywał do 6 marca 1919 r. Później powrócił w rodzinne strony i - mimo odnawiającej się kontuzji - walczył w szeregach powstańczych m.in. na odcinku Gronowo – Leszno. Dzięki swojemu zaangażowaniu i duchowi walki uzyskał stopień kaprała.

Fragment niemieckiej ksiąteczki wojskowej nr 971/1917 Fr. Toboly

Z a ś w i e d e s e n i a

Na podstawie przedłożonej niemieckiej ksiąteczki wojskowej Nr. 971 / 1917 i wpisu na stronie 10 i 11 Lager Komando Sagan, stwierdza się, że Ob. T o b o ł a Franciszek syn Antoniego urodzony dnia 19.3. 1897 w Kąkolewicz, pow. Leszno był więziony przez władze niemieckie od 14.2. - 6.3. 1919 w Lagrze Grunthel k/Sagan.

Zawwip z 20.2.19 012224
Katornice

Częstochowa, dnia 24. II. 1957r.

Tłumaczenie wypisu z niemieckiej ksiąteczki wojskowej nr 971/1917 Fr. Toboly

Po zakończeniu walk powstańczych, od połowy 1919 r. do 1921 r., pracował jako kancelista w biurze Powiatowej Komendy Uzuppełnień w Krotoszynie, równocześnie ucząc się w miejscowym gimnazjum. Przejściowo był kierownikiem biura ewidencji wojskowej w Gostyniu. Maturę zdał w 1920 r. w Krotoszynie.

Od 21 stycznia 1921 r. odbywał służbę wojskową, w ramach której został oddelegowany do organizacji III powstania śląskiego. Działał pod pseudonimem „Beczkiwicz”. Przydzielono go do grupy organizującej Rejonową Komendę Uzuppełnień Grodziec koło Będzina, a następnie do jednostki pod nazwą biuro „Sanitas” w Czechowicach-Dziedzicach, gdzie przygotowywano do powstania powiaty pszczyński, rybnicki, w dalszej kolejności tarnogórski i lubliniecki. Do obowiązków przyszłego komendanta Rejonowej Komendy Uzuppełnień należało sporządzanie ewidencji zdolnych do noszenia broni Polaków ze Śląska.

Po ukończeniu tych prac pełnił obowiązki inspektora grup bojowych i magazynów broni Okręgu Gliwickiego z siedzibą w miejscowości Tworóg, w ówczesnym powiecie toszecko-gliwickim.

Po wybuchu powstania (z 2 na 3 maja 1921 r.) Franciszek Toboła pełnił obowiązki oficera łącznikowego w Głównej Komendzie Wojsk Powstańczych w Szopienicach. W lokalu „Warszawianka” w Sosnowcu aresztował szpiega, kapitana Hankiego ze sztabu wojsk niemieckich, stacjonujących we Wrocławiu. W tym czasie używał pseudonimu „Tobołowicz Franciszek”.

Po zakończeniu III powstania śląskiego pełnił obowiązki komendanta w mieście Lubliniec oraz komendanta Rejonowej Komendy Uzuppełnień i Wojskowej Komendy Rejonowej obejmującej powiaty Tarnowskie Góry i Lubliniec. Służbę wojskową ukończył w sierpniu 1921 r. w stopniu sierżanta.

Powiatowa Komenda Uzupelnień w Krotoszynie w dniu 25 lipca 1921 r. wystawiła następujące świadectwo.

Powyższe pismo nic nie wspomina o udziale Franciszka Toboły w III powstaniu śląskim, ponieważ żołnierze Wojska Polskiego walczyli w powstaniu nieoficjalnie. Łącznie zaliczono Franciszkowi Tobole dwa lata, pięć miesięcy i jeden dzień (1.06.1919 – 11.09.1921) służby wojskowej.

Nazwisko Franciszka Toboły widnieje w spisie powstańców zweryfikowanym przez Związek Powstańców Śląskich w latach 1936 – 1939. Spis ten znajduje się w Pracowni Historii Powstań Śląskich Muzeum Śląskiego w Katowicach. (dostępny jest również w Internecie pod adresem: <http://phps.muzeumslaskie.pl/powstancy.htm>)

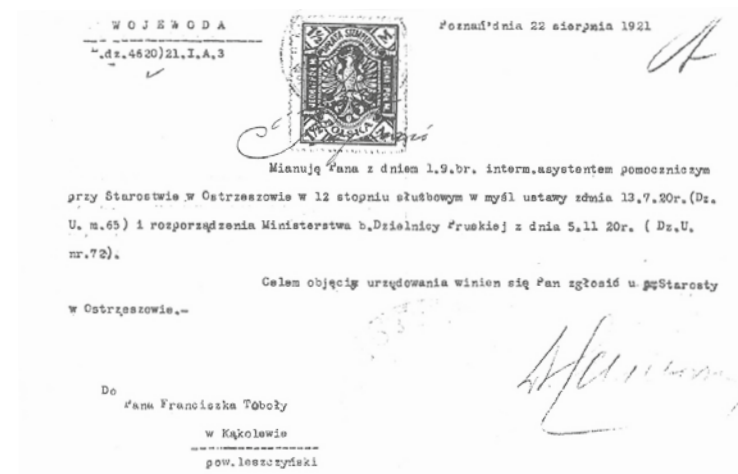
Praca zawodowa (okres międzywojenny)

22 sierpnia 1921 r. Wojewoda Poznański mianował Franciszka Tobołę asystentem pomocniczym w Wydziale Spraw Wewnętrznych w Starostwie Powiatowym w Ostrzeszowie. Oficjalnie pracował na tym stanowisku od 1 września 1921 r. do 15 grudnia 1929 r. (pismo Wojewody Poznańskiego l.dz. 15522/29.C. z 24.12.1929 r.).

Franciszek Toboła w 1923 r.

W latach 1922 – 1925 podnosił swoje kwalifikacje na wyższych kursach urzędniczych, ukończył też kurs księgowości. Dzięki temu mógł w 1925 r. podjąć zaoczne studia prawa administracyjnego na Uniwersytecie Poznańskim, które ukończył w 1930 r.

W dniu 29 października 1929 r. (po uchwale Rady Miejskiej z dnia 31 lipca 1929 r.) Franciszek Tobała został zatwierdzony przez Wojewodę Poznańskiego (pismo l.dz. 8792/29-III) burmistrem miasta Mikstat, które do 1939 r. pod jego nadzorem zostało poważnie przebudowane (wodociągi, kanalizacja miejska, drogi, chodniki, rozbudowa szkoły podstawowej, boisko sportowe, wieża ćwiczeń dla strażaków, żwirownia i cegielnia, wybudowania).

Dokument zatwierdzenia na stanowisko Burmistrza miasta Mikstat

Biuro burmistrza mieściło się na parterze okazałej willi przy ul. Krakowskiej 17, na piętrze zaś znajdowało się jego mieszkanie. Tu mieszkał z rodziną od 14 grudnia 1929 r. do 1940 r.

Urząd miasta Mikstat (po prawej) w latach 30-ych XX w. (fot. dzięki uprzejmości obecnego burmistrza, Jacka Ibrona)

Urząd miasta Mikstat. Fot. z 2011r.

Okupacja hitlerowska

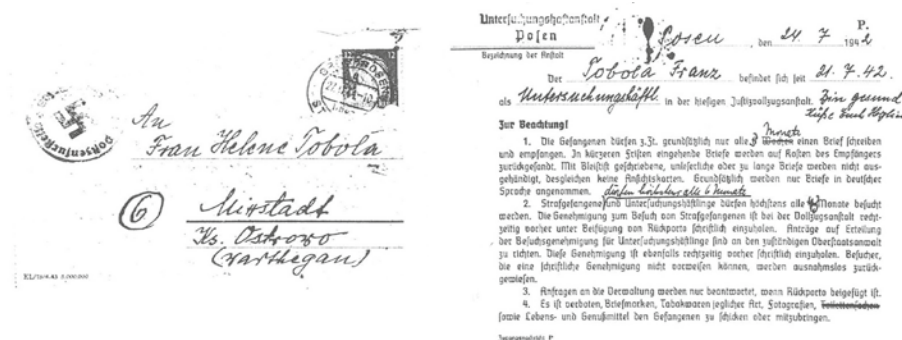
Z chwilą wybuchu II wojny światowej w dniu 1 września 1939 r., zagrożony aresztowaniem, o godz. 15-tej ewakuował swoją rodzinę, sam opuścił Mikstat dwie godziny później. W dziewiątym dniu wojny dotarł do przedmieść Warszawy. Tam, widząc okropny los tysięcy uchodźców, podjął decyzję o powrocie do Mikstatu.

Wiadomość o tym, że rodzina powróciła już do Mikstatu, ale on sam jest poszukiwany przez Niemców, dotarła do niego 22 września. Dotarł więc do Ostrzeszowa, oddalonego o 12 km od Mikstatu. Dzięki pomocy miejscowych Niemców, którym kiedyś pomógł w sprawach urzędowych, uzyskał 23 września 1939 r. zezwolenie na dalsze urzędowanie w Mikstacie. Obowiązywało ono do czasu powołania władz niemieckich. Urząd burmistrza sprawował do grudnia 1939 r. W tym czasie powołał Komitet Obywatelski, który pomógł m.in. w rozmieszczeniu w polskich domach około 600 osób wysiedlonych z okolic Raszkowa. W styczniu 1940 r. został mianowany kierownikiem biura „Stadtverwaltung Mixstadt” (Zarząd Miasta) przez niemieckiego komisarza administracyjnego. W 1942 r. po odmowie podpisania folkslisty przeniesiono go na stanowisko robotnika cementarnego. Musiał również opuścić zajmowane mieszkanie. Z całą rodziną przeprowadził się do mieszkania w budynku przy Rynku 4.

Już od lutego 1940 r. Franciszek Toboła pracował w konspiracji, zajmował się legalizacją dokumentów (wystawianiem przepustek, dowodów osobistych „Kennkart”) początkowo dla potrzeb Tajnej Organizacji Wojskowej, później Związku Walki Zbrojnej, a od lutego 1942 r. dla Armii Krajowej.

21 lipca 1942 r. Franciszek Toboła został aresztowany w trakcie przewożenia podrobionych dokumentów prywatnym samochodem lekarza E. Straburzyńskiego. Kierowca auta, wbrew zasadom konspiracji, prowadził auto w stanie nietrzeźwym, co zwróciło uwagę niemieckich policjantów. Auto zostało zatrzy-

mane, a podczas rewizji znaleziono nielegalne dokumenty. Kierowcy, jak i pasażerowi, którym był Franciszek Toboła, groziła kara śmierci.

Pismo z aresztu śledczego w Poznaniu adresowane do żony Heleny z informacją o aresztowaniu Franciszka Toboły w dniu 21.07.1942 r.

Jednak dzięki wystawieniu przez jego byłych niemieckich przełożonych dobrej opinii z miejsca pracy, sąd w Ostrowie Wielkopolskim skazał Tobołę jedynie na karę więzienia. Późniejsze powtórne śledztwo, podejrzenia o przynależność do AK oraz przeszłość jako powstańca wielkopolskiego i śląskiego zmieniły kwalifikację jego czynu z kryminalnego na polityczny. Z więzienia trafił na przesłuchania do poznańskiego Domu Żołnierza, będącego wówczas siedzibą gestapo i Fortu VII. Bity i torturowany, został w końcu przeniesiony do więzienia w Kaliszu, a potem do Wrocławia. Następnie przewieziono go do obozu koncentracyjnego w Radogoszczy k/Łodzi. Tu zaczęła się jego droga obozowa. Następnym etapem to Gross-Rosen jako więzień nr 84586 (od lipca 1942 do 1944), potem Buchenwald – więzień nr 129666 (w latach 1944-1945). Dwukrotnie przenoszony do podobozów Buchenwaldu, najpierw do kopalni soli potasu Bad Salzungen II (tu w wyniku bombardowań przebywał około dwóch miesięcy pod ziemią). Z kopalni skierowano go do obozu koncentracyjnego w Flößberg koło Lipska. Tu pracował przy produkcji amunicji i granatów. Kilka razy miał potamane zębra, wybite ze stawów ręce i nogę oraz szczękę, dwukrotnie w obozach koncentracyjnych wrzucano go do dołów kloaczych. W czasie pobytu w obozach koncentracyjnych wysłał kilka listów do rodziny (przechowywane w archiwum rodzinnym).

Stamps: (Unterstaatsangehörigkeit)

Polen 11. 3/47 Polen, von 13. August 1945

Frau Tobola

geb. 19. 3. 1897

Hilf! Frau aus Osnabrück!

Ich bitte Sie mit, was ich aus
 7 Jahren einem Strafbefehl vom
 Amtsgericht Osnabrück erhalten habe. Ich
 Nr. 5 vom 25/1/42. Ich wurde zu einer
 Strafbüchse von 6 Monaten Haftlager
 verurteilt. Es ist sofort an die
 Gerichtskasse des Amtsgerichts Osnabrück
 die berechneten Kosten. Die Kosten
 durch Strafbüchsen zu überreichen.
 Man kann den Betrag durch Postbank
 Konto Nr. 2035 nach Osnabrück
 überreichen. Die Geschäftsnummern sowie
 die Rechtsnachweise sind beigefügt.
 Bitte schreiben im Monat November 1945
 einen Brief an den "Gradenordnungs-
 des Amtsgerichts Osnabrück dem Stadtschreiber
 im Gradenwege eines Drittels der Höhe
 (3 Monate) und zur Berechnung der
 erlassenen Unternehmungsgeld. Es soll

Kommunikationsamt
 Ostpreußen
 Ostpreußen
 Ostpreußen

64

6

Am
 Frau Helene Tobola

Mikstadt
 Nr. 10700
 (rotkegel)

List Franciszka Toboły do rodziny z obozu Gross-Rosen

Pierwsze dni wolności

Wyzwolenie przez wojska amerykańskie przyszło 23 kwietnia 1945 r. w miejscowości Posing (na odcinku drogi Roding – Cham) w trakcie transportu więźniów z Flößberg do położonego na południu Niemiec obozu koncentracyjnego w Dachau, w którym miała być wykonana kara śmierci. W tym miasteczku Franciszek leczył rany i przebywał do 6 czerwca 1945 r. pod troskliwą opieką miejscowego Komitetu Polskiego. Po podreperowaniu zdrowia został przez władze amerykańskie wytypowany do transportu do Anglii. Postanowił jednak wrócić do Polski.

Etapowo, od wioski do wioski, przebył długą drogę niemalże bez dokumentów (miał tylko zaświadczenie z Posing, zachowane w dokumentach rodzinnych). Dotarł w lipcu 1945 r. do Mikstatu, a 19 lipca 1945 r. otrzymał zaświadczenie rejestracji, będące w tamtym czasie tymczasowym dowodem osobistym. Dopiero tutaj dowiedział się, że jego żona Helena zmarła 16 lutego 1945 r.

i została pochowana na cmentarzu w Ostrzeszowie, a dzieci uczą się w Ostrzeszowie i Ostrowie. Zamieszkał w Ostrowie przy ul. Wigury 12 i zaczął pracę jako kierownik Wydziału Kultury w miejscowym Starostwie (leg. nr rej. 120/45 Pers. z 17.08.1945). Równocześnie starał się o pracę zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami.

THIS man Polishman Tobola Franciszek born 19/III/1897 political prisoner number 42266 from concentration-camp is liberated by American troops 23.4.1945 on the road leading to Cham. Since this time he is living in Posing and registered by Polish-Federation this paper is to certify this man can be trusted.

Posing, U.S.A. 1945.

Защитное свидетельство
 Минисъвънъ заштитенъ Тобола Францишек роденъ дати 19/III/1897 политическыя затворникъ № 42266 съ оbozu концентрационнаго въ Buchenwald освобожденъ дати 23.IV.1945 przez wojska amerykańskie з транспорту на drodze Roding-Cham и внесенъ од дати оули в мѣстечко Позиингъ. Онъ зарегистрированъ въ мѣстечкомъ комитетѣ Польшинъ. Данное защитное свидѣние выдается для доказательства личности.

Posing, U.S.A. 1945.

bescheinigung
 Es wird hiermit bescheinigt, daß der oben. politische Häftling, poln. Tobola Franciszek geb. am: 19/III/1897 Häftlingsnummer 42266 am 23. IV. 1945 auf dem Wege Roding-Cham durch die amerikanischen Panzertruppen befreit wurde und seit der Zeit in Dorfe Posing gekehrt hat. Der genannte hat sich ordnungsgemäß im polnischen Komitee der oben. politischen Häftlinge angemeldet. Der genannte Häftling war so bei: Buchenwald. Obige Bescheinigung gilt als amtlicher Identitäts-nachweis.

Der Gemeindeführer
 in Posing
 18. 7. 45

The Polish Committee of political prisoner.
 Franciszek Chybański
 Nr. 10700 42266

Заświadczenie o uwolnieniu Franciszka Toboły z obozu w Buchenwald przez wojska amerykańskie w dniu 23.04.1945 r.

Latem 1945 r. z Ministerstwa Ziemi Zachodnich otrzymał propozycję objęcia stanowiska prezydenta Gorzowa Wielkopolskiego lub Piły. W sierpniu 1945 r. zdecydował się na pracę w Pile, do której przyjechał we wrześniu 1945 r. wraz z czwórką dorastających dzieci. Rodzina Tobołów zamieszkała przy ul. Tucholskiej 9.

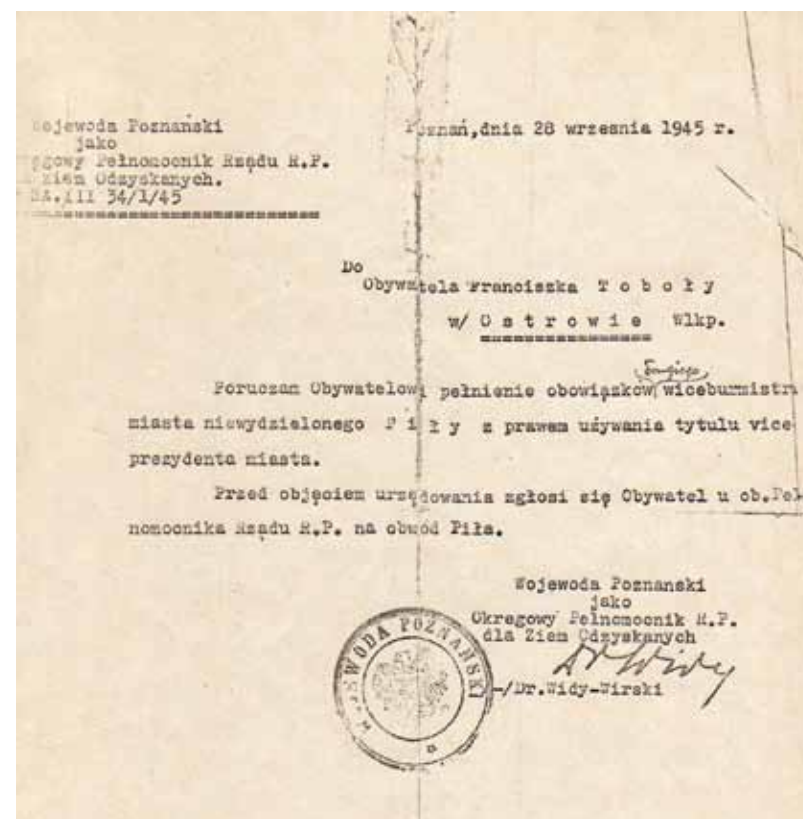

Budynek przy ul. Tucholskiej 9, fot. z 2012 r.

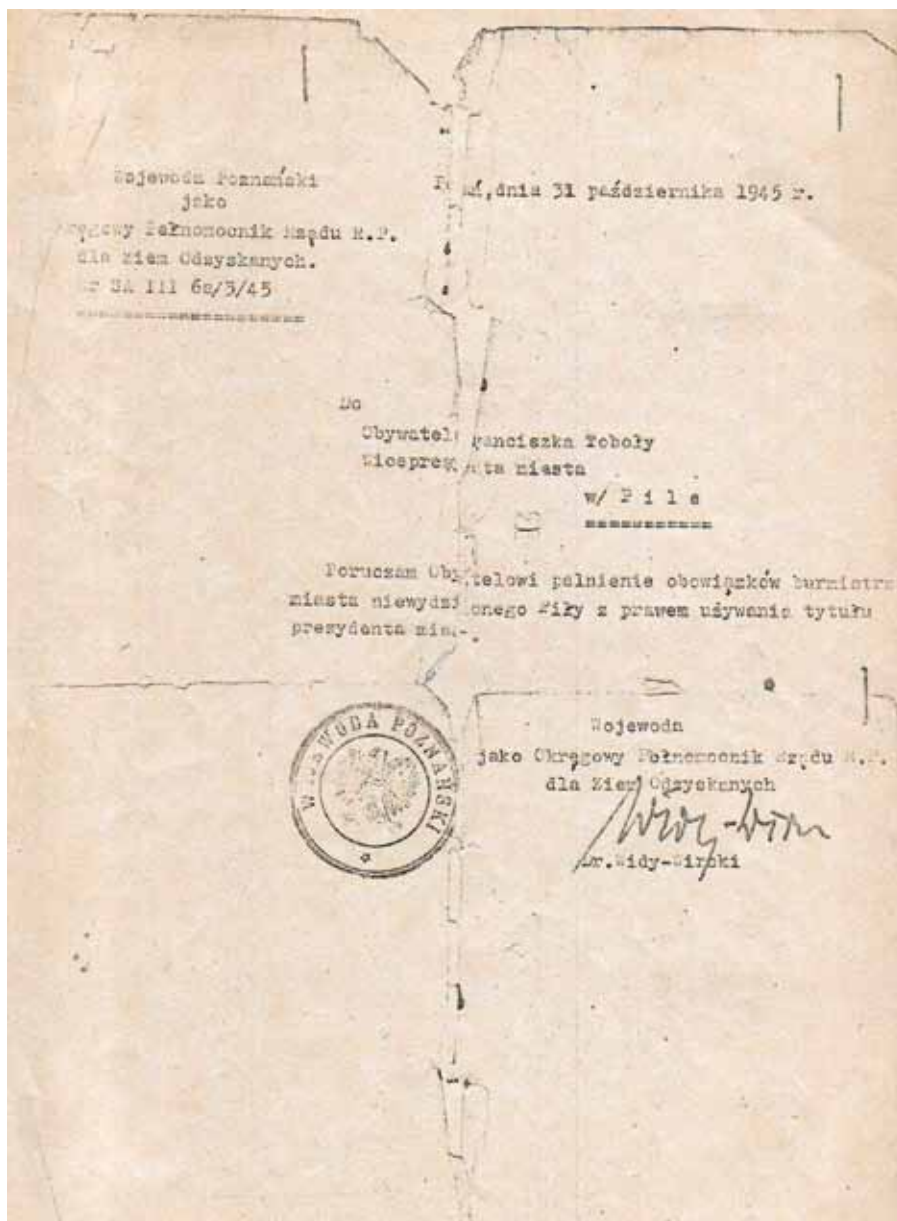
Pierwszy prezydent Piły

Od połowy lutego 1945 r., tj. od chwili zajęcia miasta przez Sowieców, Burmistrzem Piły był Niemiec Petersom. Komendant Wojenny Piły płk Aleksander Guszimow, 20 marca 1945 r. powołał na stanowisko Burmistrza Piły Kazimierza Włoczywodę, mieszkańca Bydgoszczy, przebywającego w czasie okupacji na robotach przymusowych w Pile. Od 1 maja 1945 r. Burmistrzem miasta był członek i aktywista PPR Franciszek Berwid.

Franciszek Toboła objął obowiązki Wiceburmistrza Piły, z prawem używania tytułu Wiceprezydenta, 28 września 1945 r. (pismo nr SA. III 34/1/45 Wojewody Poznańskiego z 28.09.1945 r.). Po miesięcznej pracy na tym stanowisku, 31 października 1945 r., powierzono mu obowiązki Burmistrza Piły z prawem używania tytułu: Prezydent Miasta (pismo nr SA III 6a/3/45 – oba dok. w zbiorach Muzeum Okręgowego w Pile). Pod jego przewodnictwem Zarząd Miejski w Pile rozpoczął funkcjonowanie z dniem 1 listopada 1945 r. Cenne wskazówki dotyczące funkcjonowania Zarządu Miejskiego w Pile otrzymał od Kazimierza Włoczywody.

Dokument mianowania na stanowisko Wiceprezydenta Piły

Dokument mianowania na stanowisko Prezydenta Piły

Ogrom pracy związanej z odgruzowaniem zniszczonego miasta, uruchomieniem kanalizacji, elektryczności, szkolnictwa, handlu nie tylko nie osłabił zmęczony pobyt w obozach Franciszka Tobiły, ale wyzwolił w nim nowe siły do pracy od rana do późnego wieczora.

W tym czasie liczba mieszkańców Piły szybko wzrastała. W kwietniu 1945 r. w mieście mieszkało 2 599 osób, a już 1 października 1946 r. było aż 15 136 mieszkańców.

Budynek przy al. Niepodległości 26, fot. z 2012 r.

Właśnie wtedy siedziba władz miejskich została przeniesiona z budynku przy al. Niepodległości 26 do tylnej części obecnego gmachu Szkoły Policji przy pl. Staszica.

Przepustka nocna Franciszka Toboly wystawiona przez wojennego Komendanta Pily

Pierwsza strona tygodnika „Pila Mowi” z dnia 3.11.1946 r.

Prześladowanie przez władzę ludową

Wzrost popularności Franciszka Tobały, który był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej, powstańcem wielkopolskim i śląskim, przedwojennym burmistrzem, był nie do zaakceptowania przez miejscowych działaczy Polskiej Partii Robotniczej. Zwłaszcza jej lider, Franciszek Berwid, piastujący urząd wiceprezydenta, nie mógł się z tym pogodzić. Oskarżył on swojego przełożonego o nadużycia władzy i doprowadził do tego, że od 1 marca do 16 kwietnia 1947 r. Milicja Obywatelska zastosowała wobec Franciszka Tobały areszt domowy. Gdy 22 maja złożył on rezygnację z zajmowanego stanowiska, został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa.

W ramach protestu w prośbie o zwolnienie z zajmowanego stanowiska, napisał dyplomatycznie:

„Ponieważ w ostatnim czasie spotkały mnie na tym stanowisku całkiem bezpodstawne i nieuzasadnione przykrości, a nie chcąc zdrowia do reszty zniszczyć, tym bardziej, że przez cały czas okupacji byłem prześladowany i więziony przez okupanta w obozach koncentracyjnych, niniejszym proszę uprzejmie o zwolnienie mnie z urzędu Prezydenta Miasta Piły z dniem 1 czerwca 1947 r.”

Natomiast w piśmie z 24 maja 1947 r. do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej napisał:

„Dziękuję tą drogą Prezydium, jak i Radzie Miejskiej za współpracę, życzę miastu pod kierownictwem nowego gospodarza dalszego pomyślnego rozwoju.”

Bezpośrednim powodem ataku na Franciszka Tobałę była sprzedaż desek (realizacja uchwały Miejskiej Rady Narodowej w Pile), będących w posiadaniu Zarządu Miejskiego. Decyzją Komisji Specjalnej Delegatury w Poznaniu, wobec braku ważnych dokumentów z tej transakcji (działanie Franciszka Berwida, który ukrył dokumenty, zwłaszcza pismo Ekspozytury w Gorzowie nr S.I. 6/2/47 z 11.02.1947, które całą sprawę wyjaśniało), 12 sierpnia 1947 r. Tobała został skierowany jako podejrzany, bez wyroku sądowego i bez możliwości obrony, na okres dwóch lat do obozu pracy przymusowej w Mielęcinie koło Włocławka. Paradoks losu sprawił, że trafił do obozu, którego atmosferę znał z lat okupacji. Uzasadnienie Komisji Specjalnej było następujące:

„Franciszek Tobała przekroczył swą władzę, nie dopełnił swoich obowiązków służbowych przez to, że nie przekazał deszczutek poniemieckich, które znajdowały się na terenie cegielni, należącej do Zarządu Miasta Piły, Obwodowemu Urzędowi Likwidacyjnemu w Pile, lecz sprzedał je firmie Spółdzielnia Rybacka w Pile [...], powodując tym wszystkim poważne straty Skarbu Państwa sięgające około 1 mln zł”

Interesującym jest fakt, że Komisja nie wspomniała o tym, że pieniądze w całości wpłynęły do kasy miasta.

Ostabiony i wycieńczony Franciszek Tobała wrócił z obozu pracy 5 lutego 1949 r. Dopiero teraz, po odbyciu połowy kary administracyjnej, mógł się bronić i całą sprawę pomyślnie wyjaśnić. Dochodzenie w całości potwierdziło jego niewinność, a zarazem ujawniło winnych jego bezpodstawnego skazania na obóz pracy. Za winnych uznano byłego inspektora Ministerstwa Ziem Odzyskanych Józefa Józefowicza (został skazany na 9 miesięcy obozu pracy), byłego I sekretarza PPR w Pile Wojciecha Stypko, który chciał sam zakupić wspomniane deski (skazany został na 12 lat więzienia) oraz Franciszka Berwida, który chciał zostać Prezydentem Piły (zwolniony ze stanowiska).

Mieszkanie Franciszka Tobały już w dniu jego aresztowania zajął miejscowy komendant Milicji Obywatelskiej K. Ostenda. Gdy Urząd Mieszkaniowy w Pile

przyznał mieszkanie Franciszkowi Tobole po jego powrocie z obozu pracy, niespodziewanie zjawili się funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa, którzy odebrali jego rodzinie klucze. Do mieszkania w nocy sprowadził się sekretarz Polskiej Partii Robotniczej z Zakładów Ziemniaczanych.

Ciągle szykanowany, Tobała otrzymał mieszkanie przy ówczesnej ul. Bieruta 47 (obecnie 11-go Listopada) i od 1 marca 1949 r. rozpoczął pracę w Państwowym Przedsiębiorstwie Budowlanym w Pile. Jednak wskutek oświadczenia Komitetu Miejskiego PZPR „że Franciszek Tobała przez 6 lat może pracować tylko na podrzędnym stanowisku z niskim wynagrodzeniem”, od 1 stycznia 1950 r. został przeniesiony do Betoniarni w Pile na stanowisko samodzielnego referenta (pismo nr 202/HL/SW/49 z 24.12.1949) w żwirowni w Dolaszewie. Od 1 września 1950 r. pracował tam na stanowisku kierownika (pismo l.dz. 1811/Pers/S/50 z 09.12.1950).

Kolejne szykany spowodowały ponowną zmianę pracy – 30 czerwca 1951 r. Tobała został przyjęty do Zakładów Szklarskich „Ujście” na stanowisko zastępcy dyrektora dla spraw administracyjno-finansowych. Na jednej z narad w Warszawie spotkał się z uczestnikami powstań śląskich, którzy zaproponowali mu pracę w Częstochowie.

W dniu 15 września 1951 r. Franciszek Tobała opuścił niegościnną Piłę i przeprowadził się do Częstochowy. Tu zamieszkał przy ul. Golińskiego 26/28 i podjął pracę w Hucie im. B. Bieruta (obecnie im. Sendzimira). Kolejno awansował na stanowiska: dyspozytora, starszego ekonomisty w Dziale Organizacyjnym, kierownika Sekcji Zarządzania i Kontroli w Dziale Organizacyjnym. W 1952 r. został kierownikiem Działu Organizacji Huty. Z tego stanowiska awansował do Działu Administracji Gospodarczej, a od 1 października 1955 r. zajmował stanowisko kierownika Sekretariatu Głównego i Maszynopisania. Jego awanse dotarły do wiadomości członków PZPR w Pile i Ujściu, którzy ciągle nie mogli się pogodzić z ujawnieniem prawdziwych winnych (ze swojego partyjnego środowiska) afery ze sprzedażą desek. Po ich donosach Tobała dostał wypowiedzenie z pracy. Członkowie organizacji kombatanckiej, byli powstańcy śląscy ponownie przyszli mu z pomocą – zwolnienie zostało anulowane, a jego sprawca ujawniony.

Autorem donosów okazał się dawny podwładny Franciszka Tobały, członek PZPR, były kierownik działu kadr huty w Ujściu. W dniu 1 czerwca 1956 r. Franciszek Tobała w czasie przejazdu samochodem służbowym do pracy doznał silnego urazu głowy podczas nagłego hamowania samochodu.

8 grudnia tego roku wystąpił pismo do KC PZPR w sprawie swojej rehabilitacji. W odpowiedzi, która nadeszła z Generalnej Prokuratury (pismo Ds.II-K 156/57 z 25.01.1957), napisano:

Pismo z Generalnej Prokuratury uznające, że skazanie przez Komisję Specjalną uważa się za niebyłe

O żadnych przeprosinach nie było mowy. Schorowany i rozgoryczony ogólną atmosferą panującą wobec jego osoby, 30 czerwca 1958 r. przeszedł z pracy w Hucie Częstochowa na rentę inwalidzką.

Działalność społeczna

Franciszek Toboła poza pracą zawodową zajmował się również działalnością społeczną. Był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. Komitet Robotniczy Polskiej Partii Socjalistycznej w Pile pismem z dnia 9 stycznia 1947 r. wystawił Franciszkowi Tobole legitymację tymczasową działacza Powiatowego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej.

W 1948 r. został członkiem Polskiego Związku byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych Koło w Pile, pod numerem ewidencyjnym 8505. W czasie pracy w Częstochowie został z dniem 1 listopada 1952 r. członkiem Związku Zawodowego Hutników w Polsce (leg. nr 153881 z 15.11.1952).

Z córką Jadwigą na działce w Częstochowie 1961 r.

Franciszek Toboła kochał przyrodę. Pasjonował się ogrodnictwem, sadownictwem i pszczelarstwem, a przed 1939 r. również myślistwem. W życiu rodzinnym był wzorowym mężem, ojcem i dziadkiem. Ponad życie kochał również

Polskę, dla której poświęcił swoje pasje, życie rodzinne i zdrowie. Nigdy nie żałował pracy w konspiracji i wiedział, że walka o wolny i sprawiedliwy kraj jest jego największym obowiązkiem. Zaszczepił w dzieciach i wnukach umiłowanie ojczyzny i wolności. Historia życia Franciszka jest wielką lekcją patriotyzmu.

Rodzina

Franciszek Toboła w dniu 18 czerwca 1923 r. zawarł w Kępnie związek małżeński z Heleną Kurzawską, urodzoną 17 października 1898 r. w Podzamczu.

Helena Toboła – 1923 r.

Helena była jedyną córką Jana Kurzawskiego (urodzonego w Podzamczu koło Wieruszowa 24 czerwca 1859 r., zmarłego również w Podzamczu 1 października 1900 r.) i Julii Czechowskiej (urodzonej w Podzamczu 20 kwietnia 1861, zmarłej 21 marca 1930 r. w Kępnie), którzy w 1891 r. zawarli związek małżeński w Podzamczu. Rodzina Heleny była znaną w Podzamczu i Ostrzeszowie rodziną rzemieślniczą.

Franciszek i Helena mieli czwórkę dzieci – synów: Bogdana, Jana i Stanisława oraz córkę Jadwigę.

Helena Toboła zajmowała się prowadzeniem domu i wychowywaniem dzieci, ale także działalnością charytatywną i kulturalną na terenie miasta Mikstat, w okresie okupacji również tajnym nauczaniem. Zdołała sobie szacunek i uznanie miejscowej ludności. Po aresztowaniu męża pozostawała bez środków do życia. Przeszła liczne rewizje i przesłuchania. Zmarła 16 lutego 1945 r. w Mikstacie. Została pochowana w Ostrzeszowie.

21 grudnia 1946 r. Franciszek Toboła zawarł w Pile ponownie związek małżeński (USC Piła nr 215/1946) z Haliną Gruszewską z domu Mrożek (noszącą nazwisko po mężu, Józefie Gruszewskim, zmarłą 15 grudnia 1965 r. w Częstochowie), która z pierwszego małżeństwa miała dwóch synów: Jacka (urodzonego 13.08.1940 r. w Stopnicy k/ Kielc) i Grzegorza Leszka (urodzonego 02.01.1943 r. również w Stopnicy). Małżeństwo to było bezdzietne i nieszczęśliwe. Większość wolnego czasu Franciszek Toboła spędzał z dziećmi i wnukami z pierwszego małżeństwa.

Zdjęcie rodziny Tobołów – Mikstat 1940 r.
(od lewej: żona Helena, syn Stanisław, córka Jadwiga, syn Bogdan, syn Jan i ojciec Franciszek)

Franciszek Toboła z synem Stanisławem i jego dziećmi Anną i Markiem przed domem przy ul. Wiatracznej 1 (zima 1960 r.)

Franciszek Toboła z najstarszą wnuczką Danutą
w ogrodzie domu przy ul. Tucholskiej 9 (lato 1952 r.)

Dzieci Franciszka i Heleny Toboły.
Od lewej: Jadwiga, Stanisław, Jan i Bogdan - Mikstat 1935 r.

Bogdan Toboła – 1942 r.

Najstarszy syn Bogdan (5.08.1924 – 19.11.2003) działał w okresie okupacji pod pseudonimem „Daniel”, początkowo w Tajnej Organizacji Wojskowej, późniejszym Związku Walki Zbrojnej, i w końcu w Armii Krajowej. Aresztowany w lipcu 1944 r. i osadzony w obozie pracy przymusowej Miłkowie – Strachocice, pracował w Organizacji Todt'a dla wojska niemieckiego, skąd uciekł w grudniu 1944 r. Brał udział w akcji AK „Burza” (Mikstat, styczeń 1945 r.). Po zakończeniu działań wojennych uczył się w I Państwowym Gimnazjum i Liceum Męskim w Ostrowie Wlkp. Po uzyskaniu matury skończył studia techniczne na Politechnice Poznańskiej na Wy-

dziale Budownictwa Lądowego. Odbudowywał Piłę ze zniszczeń wojennych. W roku 1963 zainicjował organizację Zespołu Szkół Budowlanych w Pile (ul. Kilińskiego 16). W latach 1963 – 1975 był dyrektorem i wykładowcą w tej szkole. Był dyrektorem naczelnym Kombinatoru Budowlanego w Pile.

Od 1979 r. będąc na emeryturze był członkiem Zarządu Ogrodów Działkowych im. St. Staszica w Pile, a od roku 1983 współzałożycielem i członkiem Towarzystwa Miłośników Miasta Piły.

Od 1990 r. był członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. W 1999 r. jego nazwisko wpisano do Księgi Pamiątkowej miasta Piły, a pośmiertnie uhonorowano go tytułem Honorowego Obywatela Piły (w dniu 27 stycznia 2004 r.). Odznaczony m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Wojska Polskiego i Krzyżem Armii Krajowej. Jego żona Gertruda (20.12.1927 – 09.05.2011) była nauczycielką w Technikum Gastronomicznym w Pile od 1948 do 1992 r. Razem przeżyli 54 lata. Doczekali się czwórki dzieci: Danuta – lekarz anesteziolog, pracuje w Centrum Onkologii w Poznaniu, Ewa – nauczyciel w Zespole Szkół nr 2 im. Królowej Jadwigi w Pile, Małgorzata – konstruktor w Philips Lighting Poland S.A. w Pile i syn Piotr – Prezes firm: Termotech Sp. z o.o., Termopil-Bud Sp. z o.o. w Pile.

Jan Toboła – 1942 r.

Syn Jan (20.11.1925 – 23.08.1990) w czasie okupacji pracował fizycznie jako koszykarz i stolarz, a po wstąpieniu do Armii Krajowej świadomie zatrudnił się jako listonosz w Mikstacie. Swoją pracę wykorzystywał do pozyskiwania potrzebnych Armii Krajowej wiadomości. Po wojnie uczył się w I Państwowym Gimnazjum i Liceum Męskim w Ostrowie, a następnie skończył studia medyczne w Poznaniu i jako lekarz pracował m.in. w Szpitalu Marynarki Wojennej w Gdańsku. Był dwukrotnie żonaty, w 1952 r. z Aurelią, miał syna Jacka i córkę Joannę. W drugim małżeństwie z Danutą w 1968 r. miał córkę Aleksandrę i syna Krzysztofa.

Stanisław Toboła – 1942 r.

Syn Stanisław (15.09.1927 – 09.08.2009) w okresie okupacji niemieckiej skierowany został do pracy przymusowej (styczeń 1941 – wrzesień 1943), był członkiem „Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę” (legitymacja nr 2900763). W latach 1943 – 1945 był uczniem a następnie czeladnikiem piekarskim i cukierniczym w Ostrowie Wielkopolskim. W czasie pobytu ojca Franciszka w obozach koncentracyjnych swoją pracą utrzymywał matkę i rodzeństwo. Po zakończeniu działań wojennych uczył się w I Państwowym Gimnazjum i Liceum Męskim w Ostrowie Wlkp.

Po przyjeździe do Piły kontynuował naukę w Liceum Ekonomicznym. Po aresztowaniu ojca w 1947 r. przerwał naukę i prowadził sklep kolonialny znajdujący się przy ul. Ossolińskich (obecnie al. Piastów 10a), aby utrzymać rodzeństwo. W ramach komunistycznych represji w latach 1949 – 1950 służbę wojskową odbywał w kopalni węgla „Polska” w Świętochłowicach. Należał do „Związku Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników” (legitymacja nr 518). Przez wiele lat pracował na kierowniczych stanowiskach w zakładach metalowych POWOGAZ w Pile. Po przejściu na emeryturę był przez wiele lat Prezesem Zarządu Ogrodów Działkowych im. St. Staszica w Pile. Pasjonował się wędkarstwem i filatelistyką.

Żona Stanisława – Maria, była nauczycielką w Technikum Gastronomicznym w Pile od 1953 do 1995 r. Została odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym

Krzyżem Zasługi i Odznaką Honorową „Za Zasługi w rozwoju Piły”. Razem przeżyli 54 lata. Zostali odznaczeni przez Prezydenta RP Medalami „Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie”.

Doczekali się dwójki dzieci: Anna ukończyła Wydział Pielęgniarstwa na Uniwersytecie Medycznym w Lublinie. Marek jest absolwentem Politechniki Poznańskiej. Był Radnym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile – przewodniczącym komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i Przestrzennego w kadencji 1984 – 1988. W latach 1987 – 1990 był Wiceprezydentem Miasta Piły. Odznaczony m.in. Brązowym Krzyżem Zasługi. Obecnie pracuje w Philips Lighting Poland S.A. w Pile.

Jadwiga Toboła – 1942 r.

Córka Jadwiga (ur. 26.09.1930 r.) zawsze była przy matce. Po zakończeniu działań wojennych rozpoczęła naukę w II Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Emilii Szczanieckiej w Ostrowie Wielkopolskim. W Pile ukończyła Liceum Ekonomiczne i pracowała w Narodowym Banku Polskim. We wrześniu 1951 r. przeprowadziła się wraz z ojcem Franciszkiem do Częstochowy i była przy nim w chwili śmierci. Ukończyła Akademię Ekonomiczną w Katowicach i do czasu przejścia na emeryturę w 1996 r. pracowała na stanowisku głównej księgowej.

W 1971 r. Jadwiga zawarła związek małżeński z Jarosławem Arcimionkiem (04.09.1922–03.07.2005), którego jak wielu innych Polaków spotkał los zsyłki na daleki Sybir, Kamczatkę i Kołymia. 21 maja 1945r. został skazany na 15 lat katorgi. W 2005 r. odznaczony został Krzyżem Zesłańców Sybiru.

W uznaniu zasług

Za działalność powstańczą, niepodległościową i zawodową Franciszek Toboła został odznaczony przed 1939 r. m.in.: Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi, Medalem Pamiątkowym „Za Wojnę 1918 – 1921”, Medalem „Za Długoletnią Służbę” oraz Odznaką Pamiątkową Wojsk Wielkopolskich (patent nr T. 427 z dnia 1 sierpnia 1921 r. (oryginał w zbiorach Muzeum Okręgowego w Pile)

Patent nadania Odznaki Wojsk Wielkopolskich

Po 1945 roku Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym (leg. nr B-42951 z 27.08.1957), Śląskim Krzyżem Powstańczym (leg. nr C-7400 z 31.03.1958), oraz Medalem „Zwycięstwa i Wolności 1945”.

W dniu 28 lutego 1958 r. Zarząd Okręgu Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Katowicach wystąpił pismem nr 74/58 o przyznanie Franciszkowi Tobole Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski. Wniosek ten nigdy jednak nie został rozpatrzony pozytywnie.

Odnaczenia nadane Franciszkowi Tobole przed 1939 r.

Odznaka Pamiątkowa
Wojsk Wielkopolskich

Krzyż na Śląskiej Wstędze
Waleczności i Zasługi

Medal Pamiątkowy
„Za wojnę 1918-1921”

Medal
„Za Długoletnią Służbę”

Odnaczenia nadane po 1945 r.

Wielkopolski Krzyż Powstańczy

Śląski Krzyż Powstańczy

Medal „Zwycięstwa i Wolności 1945”

Kres ziemskiej drogi

Franciszek Tobała zmarł na zawał serca 9 września 1962 r. w Częstochowie u córki Jadwigi. Uroczystości pogrzebowe w Częstochowie odbyły się 11 września z udziałem m.in. licznych organizacji kombatanckich z pocztami sztandaramowymi, orkiestrą zakładową Huty Częstochowa i chóru katedralnego.

Trumna z jego ciałem została przewieziona do Ostrzeszowa, gdzie 12 września została złożona do rodzinnego grobu na cmentarzu parafialnym, obok pierwszej ukochanej żony Franciszka Tobały – Heleny. Jego pogrzeb był wielką manifestacją patriotyczną z bardzo licznym udziałem mieszkańców Mikstatu i Ostrzeszowa, miejscowości, dla których rozwoju tak się założył.

Przemarsz konduktu pogrzebowego ulicami Ostrzeszowa

Na płycie nagrobnej znajduje się tablica pamiątkowa z napisem:

ś.p. FRANCISZEK
TOBOŁA
UCZESTNIK POWSTANIA
WIELKOPOLSKIEGO 1918-1919
ŚLĄSKIEGO 1920-1921
TOW. AK MIKSTAT 1940-1942
WIĘZIEŃ POLITYCZNY
RADOGOSZCZ, GROSS ROSEN
BUCHENWALD 1942-1945
MIELECIN 1947-1949
BURMISTRZ
m. MIKSTATU 1929-1939
PREZYDENT
m. PIŁY 1945-1947
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Grób Heleny i Franciszka Tobały w Ostrzeszowie.
fot. z 2005 r.

Utrwalanie pamięci

W dniu 8 września 2012 r., w przededniu 50-tej rocznicy śmierci Franciszka Tobały, z inicjatywy Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego – Koło nr 9 w Pile oraz rodziny, na budynku przy ul. Tucholskiej 9 w Pile, została odsłonięta tablica pamiątkowa poświęcona Franciszkowi i Bogdano-

wi Tobole, którzy w tym domu mieszkali. Odsłonięcia tablicy dokonali członkowie rodziny: Danuta Sobańska i Marek Toboła. Poświęcił ją ks. prałat Stanisław Oracz. W tej uroczystości uczestniczyli poza rodziną: Starosta Piłski Mirosław Mantaj i jego zastępca Bogumił Nikita, przewodniczący Rady Miasta Zdzisław Zdzierela, prezydent Piły Piotr Głowski, członkowie Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego, Miłośników Miasta Piły, Polskiego Związku Emerytów i Rencistów oraz mieszkańcy Piły.

Na tablicy o wymiarach 50 x 70 cm wykonanej z granitu „impala” mocowanej na czterech ozdobnych gwoździach umieszczono od góry napisy: W TYM DOMU MIESZKALI: / FRANCISZEK TOBOŁA / 19 III 1897 – 9 IX 1962 / POWSTANIEC WIELKOPOLSKI I ŚĄSKI / BURMISTRZ MIASTA MIKSTAT 1929 – 1939 / WIĘZIEŃ OBOZÓW KONCENTRACYJNYCH / GROSS – ROSEN I BUCHENWALD 1942 – 1945 / PIERWSZY PREZYDENT PIŁY / 1 XI 1945 – 1 VI 1947 / PRZEŚLADOWANY W POLSCE LUDOWEJ.

Poniżej znajduje się wizerunek awersu Wielkopolskiego i Śląskiego Krzyża Powstańczego bez zawieszenia, którego Franciszek Toboła był kawalerem. Niżej kolejny napis: BOGDAN TOBOŁA / 5 VIII 1924 – 19 XI 2003 / INŻ. BUDOOWNICTWA LĄDOWEGO / ŻOŁNIERZ ARMII KRAJOWEJ / NAUCZYCIEL, PEDAGOG, DZIAŁACZ SPOŁECZNY / CZŁONEK HONOROWY / POLSKIEGO ZWIĄZKU EMERYTÓW I RENCISTÓW / TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW MIASTA PIŁY / HONOROWY OBYWATEL PIŁY.

Pod napisem wizerunek Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski i Krzyża Armii Krajowej, których kawalerem był Bogdan Toboła. Na samym dole tablicy napisy: RODZINA, oraz data: PIŁA 2012.

Tablica zaprojektowana przez Wojciecha Kicmana została wykonana w Zakładzie Kamieniarskim „Kamieniarstwo” Renaty Kuksinowicz (ul. Orla 42, Piła-Motylewo). Fundatorem tablicy byli wnukowie Franciszka Toboły.

Po odsłonięciu tablicy. Od lewej: wnuk Piotr Toboła, Wojciech Kicman, wnuk Marek Toboła.

Tablica pamiątkowa w budynku Urzędu Miasta w Pile

W dniu 5 grudnia 2012 r. na wniosek członków Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego Koło nr 9 w Pile, nastąpiło odsłonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej Franciszkowi Tobole w holu Urzędu Miasta w Pile.

Tablica o wymiarach 60 x 70 cm, wykonana z czarnego granitu Belfast, przedstawia od góry wizerunek Wielkopolskiego i Śląskiego Krzyża Powstańczego (bez zawieszenia) a poniżej złoczone napisy: W HOŁDZIE / FRANCISZKOWI TOBOLE / 19.03.1897 – 9. 09. 1962 / UECZESTNIKOWI / POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO I III POWSTANIA ŚLĄSKIEGO / BURMISTRZOWI MIASTA MIKSTAT 1929-1939 / ŻOŁNIERZOWI ZWZ / AK 1940 – 1942 / WIĘZNIOWI OBOZÓW KONCENTRACYJ-

NYCH / GROSS-ROSEN I BUCHENWALD 1942-1945 / PIERWSZEMU PREZYDENTOWI PIŁY / 31 X 1945 – 31 V 1947 / PRZEŚLADOWANEMU W POLSCE LUDOWEJ 1947 – 1958 /. W podpisie z lewej: TOWARZYSTWO PAMIECI / POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO / KOŁO NR 9 W PILE, z prawej: PREZYDENT MIASTA PIŁY / PIOTR GŁOWSKI na samym dole: PIŁA 2012 R.

Odsłonięcia tablicy dokonali: Piotr Głowski – Prezydent Miasta Piły, Jan Ryszard Garbarczyk - Prezes Koła nr 9 w Pile Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego i Marek Tobała - przedstawiciel rodziny

Tablica zaprojektowana przez Romana Chwaliszewskiego i Wojciecha Kicmana została wykonana przez Zakład Kamieniarski Jana Kucharskiego (Piła ul. Motylewska 44). Fundatorem tablicy jest Gmina Piła.

Bibliografia i archiwa:

- Wojciech Kicman „Franciszek Tobała – powstaniec wielkopolski i śląski, więzień polityczny, burmistrz Mikstatu i pierwszy prezydent Piły”, Kronika Wielkopolski rok 2011, nr 3 (139)
- Józef Olejniczak „Tobała Franciszek” – maszynopis życiorysu w posiadaniu autora
- Bogdan Tobała „Franciszek Tobała – biografia, dokumenty” – zestaw 53 fotokopii zdjęć i dokumentów o objętości 116 stron, przekazanych w lutym 2000 r. do zbiorów Muzeum Stanisława Staszica w Pile.
- Roman Chwaliszewski „Utrwalać pamięć” – artykuł w „Głosie Św. Antoniego” nr 7 z 2012
- Archiwum Prezydenta RP – wniosek o nadanie Wielkopolskiego Krzyża Powstańczego
- Archiwum Prezydenta RP – wniosek o nadanie Śląskiego Krzyża Powstańczego
- Archiwum Urzędu Miasta w Pile –teczka akt osobowych Fr. Tobały nr 900
- Zbiory Muzeum Okręgowego w Pile
- Archiwum dokumentów i zdjęć rodziny Tobała

Wojciech Kicman

Urodzony 5 kwietnia 1940 roku w Rąbczynie, pow. Wągrowiec. Inżynier geolog górniczy. Absolwent Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Długoletni pracownik Górnictwa Naftowego i Gazownictwa (1958 – 2005). Generalny Dyrektor Górniczy III stopnia. Regionalista. Pasjonat krajoznawstwa i historii wojskowości. Autor kilkudziesięciu opracowań, artykułów i notatek związanych z zabytkami i ciekawymi obszarami turystycznymi północnej Wielkopolski. W fachowych czasopismach (Medalierstwo i Falerystyka, Biuletyn Numizmatyczny) opublikował ponad 100 artykułów i informacji związanych z falerystyką. Autor opracowań: „Polskie umocnienia obronne z 1939 r. w rejonie Wągrowiec-Gołańcz” wspólnie z R. Chwaliszewskim, (Piła 1982), „Katalog umocnień Wału Pomorskiego”, wspólnie ze St. Kaczmarkiem

(Piła 1988), „50-lat Oddziału PTTK w Pile” (Piła 2004), albumu „Powrót Orła. Powstanie Wielkopolskie na Ziemi Pilskiej”, wspólnie z R. Chwaliszewskim (Piła 2008), „Pułkownik Kazimierz Zygmunt Rybicki Powstaniec Wielkopolski” (Piła 2009), „Podporucznik Jan Strosin Powstaniec Wielkopolski z Glesna” (Piła 2010), „W trosce o pamięć” wspólnie z R. Chwaliszewskim i J.R. Garbarczykiem (Piła 2010) oraz „Tadeusz Wolnowski – geolog górniczy” (Piła 2012). Działacz Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego – Koło w Pile. Ustalił ponad 750 nazwisk powstańców wielkopolskich, którzy mieszkali lub przebywali na terenie powiatu pilskiego, a ponad sto powstańców mogli udokumentować fotograficznie. Opracował 75 biogramów powstańców, które są sukcesywnie publikowane w „Biogramach uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918 – 1919”. Inicjator nadania Rejonowej Organizacji LOK w Pile imienia płk K. Rybickiego. Działacz kilku organizacji społecznych. Instruktor harcerski w stopniu harcmistrza. Od 2004 roku członek Rady Programowej Słownika Biograficznego Techników Polskich. Członek Honorowy Związku Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników. Wyróżniony wpisem do Księgi Pamiątkowej Miasta Piły. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Znakiem ZOSP oraz Odznaką Honorową „Wierni Tradycji” za Zasługi w upowszechnianiu wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919. Żonaty, ojciec trojga dorosłych dzieci. Mieszka w Pile.